

ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ ДЛЯ ДОШКІЛЬНЯТ, ЩО РОЗВИВАЮТЬ

*Ірина Над'ярна,
Чернеччинський ліцей
Краснопільської селищної ради
Сумської області*

У статті обґрунтовано ефективність застосування інтерактивних вправ в освітньому процесі в закладі дошкільної освіти, що створює умови для розвитку ключових компетентностей дошкільників завдяки підвищенню мотивації, навчально-пізнавальної діяльності, формуванню інтересу до знань, співпраці. Розкрито сутність та особливості використання інтерактивних вправ. Досліджено, уточнено та розкрито особливості застосування інтерактивних вправ в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: інформаційні технології, інтерактивні вправи, заклад дошкільної освіти, особистісно орієнтоване навчання, діти дошкільного віку, освітній процес, конструктивна взаємодія, інтерактивне навчання, технологія розвивального навчання.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство висуває нові вимоги до освіти, однією із яких є виховання дитини як особистості, спроможної приймати критичні рішення, знаходити спосіб спілкування в новому оточенні, яка достатньо ефективно встановлює нові стосунки у швидко змінюваній реальності. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості стають найважливішими на сучасному етапі історичного розвитку, а їх формування потребує реалізації нових підходів до процесу навчання. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема використання інноваційних, нестандартних, а також таких, що розвивають критичне мислення методів навчання.

Інтерактивні вправи, які впливають на особистісний розвиток дошкільнят, можна використовувати як на заняттях, так і в інших режимних моментах. А саме вчити дітей спілкуватися один з одним, добирати розповіді, добирати мовленнєві засоби під час розповіді про себе, прислухатись один до одного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми інтерактивного навчання приділяли увагу та вагомий внесок зробили видатні сучасні та зарубіжні вчені: О. Пометун, Л. Пироженко [1], а також В. Беспалко, В. Монахова, які інтерактивність у навчанні пояснюють як здатність до взаємодії, перебування в режимі бесіди, діалогу, дії. А також їхні дослідження доводять, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість дитини, а й на її почуття. Проблема взаємодії учасників освітнього процесу відображена в науковому

доробку багатьох дослідників. Її вивчали Ш. Амонашвілі, Г. Беленька, І. Бех, О. Безсонова, Н. Гавриш, Л. Зданевич, С. Іванчук, В. Кремень, Т. Пушкарьова та ін. Особливості формування особистісних утворень у дітей у процесі взаємодії досліджували Л. Божович і Г. Щукіна, вплив характеру взаємодії між педагогом і здобувачем на розвиток успішної особистості розкрито у працях Ш. Амонашвілі, ідея партнерських взаємин між учасниками освітнього процесу висвітлена в дослідженнях С. Вітвицької, М. Євтуха, О. Рудницької. Дослідженню видів інтерактивних технологій та алгоритму їх використання в освітньому процесі закладів загальної середньої та вищої школи присвячено праці О. Пометун, Л. Пироженко та ін. Сутність інтерактивних методів висвітлено М. Пашенко, А. Хуторським та ін. Спробу адаптувати класифікацію інтерактивних технологій до використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти зроблено Н. Гончар.

Мета статті – обґрунтувати ефективність застосування інтерактивних вправ в освітньому процесі в закладі дошкільної освіти, що створює умови для розвитку ключових компетентностей дошкільників завдяки підвищенню мотивації, навчально-пізнавальної діяльності, формуванню інтересу до знань, співпраці; розкрити суть і особливості використання інтерактивних вправ, а також дослідити, уточнити й обґрунтувати особливості їх застосування.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток інформаційних технологій суттєво перебудовує практику повсякденного життя людини. Відповідно, задля забезпечення гармонійного розвитку дітей дошкільного віку, освітня практика також переорієнтовується. У зв'язку з окресленою ситуацією кожен сучасний вихователь шукає засоби навчання та виховання, які б найефективніше активізували пізнавальну діяльність.

З огляду на це має місце той факт, що запроваджуються освітні реформи, переглядається зміст і форми організації навчання у всіх ланках системи освіти України, що зумовлює необхідність удосконалення способів взаємодії педагогів із дітьми дошкільного віку. Також стає обов'язковим урахування принципів особистісно орієнтованого, діяльнісного й інтеграційного підходів в освітньому процесі закладу дошкільної освіти і не є новизною, а в переважній більшості закладів, усталеною нормою. Проте створення педагогами умов для формування у дошкільників навичок кооперативної взаємодії, на чому згодом ґрунтується діяльність учнів початкової школи, не є поширеним явищем. Зважаючи на зміст Концепції Нової української школи, проекту Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку і необхідності забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками системи освіти України, потреба в перегляді методів організації взаємодії між педагогом і вихованцями та між однолітками у групі набуває гострої необхідності [2].

Нині заклади дошкільної освіти (ЗДО) визначають одним з основних принципів постійну взаємодію дорослих і дітей. В зв'язку з цим виникає гостра необхідність оновлення змісту діяльності ЗДО на основі глибокого осмислення технології взаємодії учасників освітніх стосунків; освоєння нових технологій, методів, прийомів роботи з дітьми, які дозволять зробити освітній процес цікавим, різноманітним і ефективним.

Мета діяльності педагога ЗДО може бути досягнута тільки в разі, якщо буде забезпечено конструктивну взаємодію педагогів і батьків у вихованні дітей. Тому виникає необхідність використання інтерактивних технологій у роботі з усіма учасниками освітнього процесу.

У дошкільній педагогіці до найбільш значимих педагогічних технологій відносяться технології особисто орієнтованого виховання і навчання. Провідний принцип таких технологій – урахування індивідуальних особливостей дитини, траєкторії її розвитку, дитячих інтересів і переваг у змісті і видах діяльності в ході виховання і навчання. Побудова освітнього процесу з орієнтацією на особистість дитини сприяє її благополучному існуванню, а значить, і здоров'ю [3].

Враховуючи такі потреби сьогодення, на допомогу вихователям і педагогам приходять інтерактивні технології, які розвивають критичне мислення дітей, творчі здібності, виховують толерантне ставлення до іншої точки зору, засвоєння матеріалу відбувається свідомо, зростає інтерес до отримання знань.

Оскільки характерною рисою інтерактивного навчання є суб'єкт-суб'єктні взаємини здобувачів освіти, а педагог виступає в ролі організатора та радника, а не керівника діяльності дітей, то сам по собі спливає той факт, що у взаємодії з дітьми дошкільного віку доцільно використовувати інтерактивні вправи. Проведення кожної інтерактивної вправи базується на організації спілкування чи діяльності дітей у парах, трійках, четвірках і невеличких групах чисельністю до 6–7 осіб. При виборі вправи вихователь має обов'язково зважати на такі моменти: з якою метою планую використовувати; якого результату очікую; успішний досвід спільної діяльності дітей у парах, двійках, трійках і досвід педагога щодо організації дітей для участі в інтерактивних вправах. Особливу увагу варто звертати на те, скільки дітей планується об'єднувати для спільної діяльності. Практика свідчить, що переважна кількість вихователів вважає, ніби першими спробами інтерактивного навчання має бути об'єднання дітей у дві підгрупи. Це є великою помилкою, адже чим більше людей, тим більше думок і поглядів, і тим важче посправжньому дійти спільного рішення, враховуючи ідеї всіх учасників групи. Варто зважати ще на одну обов'язкову умову інтерактивного навчання: кожна дитина має бути активною у продукуванні ідей, думок, обговоренні, прийнятті рішення, будь-якій спільній діяльності. А об'єднання дошкільників одразу у великі групи унеможливить дотримання цієї умови і, по суті, зведе

нанівець задум вихователя. У взаємодії з вихованцями педагогам варто дотримуватися дитиноцентриського підходу, за якого найвищою цінністю є дитина, її думки, почуття, здібності та досягнення. Коли діти в парах виконують те чи інше завдання, надзвичайно важливо, щоб вони дійшли спільного рішення, жодна дитина не залишилася ображеною через те, що не змогла висловити власну думку, тощо. Варто звертати увагу на те, чи це дійсно було спільно прийняте рішення, чи одна дитина просто нав'язала свою думку іншій. Важливу роль відіграють прийоми об'єднання дітей у пари: вони не повинні відбирати багато часу, інструкція для об'єднання має бути чіткою, об'єднуватися діти мають не за авторитарною вказівкою вихователя. Варіантів для утворення пар є декілька: діти, які сидять за одним столом; поруч на стільчиках (подушечках); за аналогією до гри «Знайди пару» тощо. Є ще один демократичний варіант об'єднання «хто з ким хоче», проте він є, мабуть, найнебезпечнішим, оскільки може створити додаткові причини для непорозумінь між дітьми, розчарувань, суперечок. Використання цього прийому може спричинити ситуацію, коли кілька дітей виявлять бажання бути в парі з однією і тією самою дитиною або ж, навпаки, буде дитина, з якою ніхто не захотів об'єднатися. Тому у виборі способу утворення пар вихователю варто врахувати всі ризики й особливості міжособистісних взаємин вихованців групи. Лише після того, коли вихователем буде помічено успішну взаємодію двох дітей під час виконання інтерактивної вправи «Робота в парах», можна об'єднувати дітей у трійки, а далі – у четвірки і т. д.

Безпосередньо організовуючи взаємодію дітей дошкільного віку, вихователю слід пам'ятати, що успіх залежить від кількох простих речей. Це насамперед усвідомлення педагогом доцільності кожної дії, виконання якої пропонується дітям, чіткості інструктажу, врівноваженості та спокою вихователя, демократичного стилю спілкування з дітьми [4].

Дослідниця Н. Гончар здійснила класифікацію інтерактивних технологій, які, на її думку, можна використовувати у взаємодії з дошкільниками, зважаючи на провідний вид їхньої діяльності, за критерієм цільової орієнтації гри: дидактичні (ті, що сприяють організації пізнавальної діяльності: «Корови, собаки, кішки», «Що було б, якби...», «Історія з мішка», «Турбота про тварин», «Придумай запитання», «Хмарочос» та ін.); виховні (покликані формувати моральні й естетичні позиції дітей: «Знайомство», «Павутина», «Що я люблю робити?», «Подорож», «Доброго ранку!», «Передбачення»); розвиваючі (спрямовані на розвиток творчих здібностей, мотивацію навчальної діяльності: «Несподівані малюнки», «Очевидний надпис», «Історія з продовженням», «Казка навпаки» та ін.); соціалізуючі (сприяють навчанню спілкування: «Знайомство», «Комплімент», «Дитина дня», «Дружна родина», «Моя сім'я», «Я допомагаю іншим», «За і проти», рольові ігри) [5].

У використанні інтерактивних вправ у взаємодії з дошкільниками найбільш поширеною та простою для застосування є інтерактивна вправа

«Каруселька». Трішечки детально зупинимося на ній. Одним із основних завдань цієї вправи є відпрацювання певного вміння шляхом багаторазового повторення; збагачення словника дітей і їхнього власного практичного досвіду (наприклад: різні способи привітання, вживання різних вітальних формул; промовляння різних компліментів; висловлення подяки чи прохання про допомогу тощо). Алгоритм проведення вправи «Каруселька» такий:– об'єднання в пари;– домовляння дітей про ролі (перший і другий; «сонечко» і «хмаринка»; «хмаринка» та «крапелька»; «ніч» і «день» та ін.);– розташування пар по колу;– інструктування вихователем щодо виконання завдання, демонстрування сигналу;– час на виконання завдання (зазвичай до хвилини залежно від завдання та віку дітей);– подача сигналу, після якого, наприклад, «сонечка» стоять на місці, а «хмаринки» здійснюють рух по колу вправо чи вліво (як домовилися на етапі інструктажу) для утворення нових пар;– виконання завдання (зазвичай того самого) і так далі, аж поки знову не утворяться ті пари, що і на початку вправи. Різноманітність запропонованих завдань для вправи «Каруселька» та досвід практики їх застосування у взаємодії з дошкільниками дозволяє стверджувати, що ця вправа викликає в дітей інтерес і мотивацію до пропонованої діяльності; створює умови для активної мовленнєвої діяльності та сприяє налагодженню комунікації; сприяє формуванню умінь і навичок; забезпечує загальну позитивну атмосферу. Завдяки вибору щоразу іншого завдання вправа завжди є цікавою для дітей.

Освітній простір у таких випадках виступає як реальність, у якій кожна дитина знаходить для себе сферу засвоєного досвіду і сама може бути носієм досвіду для інших. При використанні інтерактивних вправ вихователем створюються умови для розвитку ініціативи вихованців. Останні виступають повноправними учасниками освітнього процесу, у вирішенні завдань їхній досвід важливий не менше, ніж досвід педагога, який не тільки повідомляє готові знання, а й спонукає вихованців до самостійності, надає право вибору рішення, залишаючи за дитиною право на помилку і пошук вірного рішення на основі аналізу (самоаналізу) обраної раніше позиції. Педагог виступає в декількох основних ролях: інформатора-експерта, коли викладає суть проблеми, описує ситуацію, відповідає на питання учасників, відстежує результати процесу тощо; консультанта, коли звертається до досвіду вихованців, допомагає шукати вирішення поставлених завдань, самостійно ставити нові тощо.

Інтерактивне навчання вимагає від педагога необхідних методичних і психологічних знань та умінь. Наприклад, вміння використати техніку, що дозволяє включити всіх учасників у процес обговорення, вміння правильно організовувати простір для заняття, вміння регламентувати етапи роботи. Інтерактивне навчання передбачає спеціальну форму організації пізнавальної діяльності дошкільнят, де інформація засвоюється не в пасивному режимі, а в активному, з використанням інтерактивних циклів. Інтерактивні

цикли – це спеціальна конструкція деяких послідовних інтерактивних дій при створенні педагогом певних умов.

У структурі процесу навчання із застосуванням технологій інтерактивного навчання виділяють такі етапи:

1. Орієнтація. Етап підготовки учасників гри й експертів. Вихователь пропонує режим роботи, розробляє разом із дітьми головні цілі і завдання заняття, формулює навчальну проблему. Далі він надає характеристику імітації та ігрових правил, огляд загального ходу гри і видає пакети матеріалів.
2. Підготовка до проведення. Це етап вивчення ситуації, інструкцій, установок й інших матеріалів. Вихователь розповідає сценарій, зупиняється на ігрових завданнях, правилах, ролях, ігрових процедурах (складається табло гри). Діти за допомогою батьків збирають додаткову інформацію, консультуються з вихователем, обговорюють зміст і процес гри.
3. Проведення гри. Цей етап включає власне процес гри. З моменту початку гри ніхто не має права втручатися і змінювати її хід. Тільки ведучий може коригувати дії учасників, якщо вони відхиляються від головної мети гри. Вихователь, почавши гру, не повинен без необхідності брати в ній участь. Його завдання полягає в тому, щоб стежити за ігровими діями, результатами, здійснювати підрахунок балів, роз'яснювати неясності і надавати на прохання дітей допомогу в їхній роботі.
4. Обговорення гри. Етап аналізу, обговорення й оцінки результатів гри. Вихователь організує обговорення, в ході якого виступають експерти, учасники обмінюються думками, захищають свої позиції і рішення, роблять висновки, діляться враженнями, розповідають про труднощі, що виникали в ході гри, ідеї, що виникли [6].

Технологій інтерактивного навчання, які можуть бути використані в ЗДО, існує велика кількість. При цьому впровадження інтерактивних технологій у роботу з дітьми здійснюється поступово, з урахуванням вікових особливостей дошкільнят.

Коротко розглянемо деякі з них:

- «Хоровод». На початковому етапі дорослий є ведучим, оскільки діти самостійно виконати завдання по черзі не можуть. Вихователь за допомогою предмета вчить дітей виконувати завдання по черзі, тим самим виховує в них вміння вислуховувати відповіді і не перебивати один одного. Ця технологія сприяє формуванню початкових навичок довільної поведінки у дітей дошкільного віку.
- «Ланцюжок». Ця інтерактивна технологія допомагає сформувати у дітей дошкільного віку вміння працювати в команді. Основу технології складає послідовне вирішення кожним учасником одного

завдання. Наявність спільної мети, одного загального результату створює атмосферу співпереживання і взаємодопомоги, примушує спілкуватися один з одним, пропонувати варіанти вирішення певного завдання.

- «Карусель». Така технологія впроваджується для організації роботи в парах. Саме динамічна пара має великий комунікативний потенціал, і це стимулює дітей до спілкування. Інтерактивна технологія формує в дитини морально-вольові якості, як-от: взаємодопомога, навички співпраці.
- «Інтерв'ю». Ця технологія використовується на етапі закріплення або узагальнення знань, підведення підсумків роботи. Завдяки цьому в дітей активно розвивається діалогічна мова, яка спонукає їх до взаємодії «дорослий-дитина», «дитина-дитина».
- «Акваріум». Інтерактивна технологія полягає в тому, що декілька дітей розігрують ситуацію в колі, а інші спостерігають і аналізують. Що дає цей прийом дошкільнятам? Можливість побачити своїх однолітків збоку, побачити, як вони спілкуються, як реагують на чужу думку, як залагоджують назріваючий конфлікт, як аргументують свою думку.
- «Великий круг». Технологія дозволяє кожній дитині висловлюватися і розвивати навички спілкування, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки з отриманої інформації і вирішувати поставлену задачу.
- «Дерево знань». Використовується для успішного оволодіння дитиною комунікативною діяльністю. Технологія допомагає розвивати комунікативні навички, вміння домовлятися, вирішувати загальні завдання. Листочки – картинки або схеми складає педагог і заздалегідь вивішує їх на дерево. Діти домовляються, об'єднуються в малі групи, виконують завдання, і одна дитина розповідає про те, як вони виконали завдання, інші діти слухають, аналізують і дають оцінку.

Використання інтерактивних технологій у безпосередній освітній діяльності ЗДО знімає нервові навантаження дошкільнят, надає можливість міняти їхні форми діяльності, перемикає увагу на питання теми заняття [7].

Висновки. Розглянувши сутність педагогічної взаємодії та видів, структури інтерактивних вправ, можемо підкреслити необхідність і доцільність використання інтерактивних вправ у взаємодії з дошкільниками. Подальшого теоретичного і практичного дослідження потребує класифікація інтерактивних вправ відповідно до доступності й оптимального позитивного впливу на характер взаємодії між дітьми кожної вікової групи закладу дошкільної освіти. Інтерактивне навчання, поза сумнівом, допомагає реалізувати всі можливості дітей дошкільного віку з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей. Використання інтерактивних вправ дає можливість збагатити знання й уяву дітей про навколишній світ, про взаємовідносини з однолітками і дорослими, спонукає до активної взаємодії в системі соціальних стосунків.

Список використаних джерел:

1. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. О. Пометун, Л. Пироженко. Київ, 2011. 135 с.
2. Інноваційна педагогіка. Використання інтерактивних вправ у взаємодії з дошкільниками. Розділ 6. М. Н. Миськова. Випуск 22. Т. 2. 2020. С. 162–165.
3. Романюк Т. В., Бочелюк О. І. Організація освітнього процесу в різновіковій групі дошкільного навчального закладу. Харків : Вид-во «Ранок», 2015. 192 с.
4. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / наук. кер. А. М. Богуш. Тернопіль, 2015. 200 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Київ, 2012.
6. Гагаріна Н. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (діагностичний аспект): навч.-метод. посібник. Кіровоград, 2014. 68 с.
7. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина». Київ, 2012.

NADIARNA I. INTERACTIVE EXERCISES FOR PRESCHOOLERS THAT DEVELOP

The article substantiates the effectiveness of the use of interactive exercises in the educational process in preschool education, which creates conditions for the development of key competencies of preschoolers by increasing motivation, educational and cognitive activity, forming interest in knowledge, cooperation. The essence and features of the use of interactive exercises are revealed. The peculiarities of using interactive exercises in the educational process of preschool education are investigated, clarified and revealed.

Key words: information technologies, interactive exercises, preschool education institution, personality-oriented learning, preschool children, educational process, constructive interaction, interactive learning, technology of developmental learning.

Надійшла до редакції 11.05.2024 р.



Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
